

УСТАНОВА АДУКАЦЫІ «ПОЛАЦКІ ДЗЯРЖАЎНЫ УНІВЕРСІТЭТ»

ЗАЦВЯРДЖАЮ
Рэктар УА «ПДУ»

_____ Д.М. Лазоўскі

Дата зацвярджэння:
Рэгістрацыйны № УД-_____ /р.

Палеаграфія.

Вучэбная праграма для спецыяльнасці:

1-21 03 01 «Гісторыя (па кірунках)».

Кірунак спецыяльнасці: 1-21 03 01-01 «Гісторыя (айчынная і ўсеагульная)»

Гісторыка-філалагічны факультэт

Кафедра айчыннай і ўсеагульнай гісторыі

Курс: 1

Семестр: 1

Лекцыі: 8 гадзіны

Практычныя (семінарскія) заняткі: 4
гадзіны

Экзамен: 1 семестр

Усяго аўдыторных гадзін
па дысцыпліне: 12

Форма атрымання вышэйшай адукацыі:
завочная

Усяго гадзін па дысцыпліне: 130

Склаў: Чараўко Віктар Уладзіміравіч,
выкладчык кафедры айчыннай і ўсеагульнай гісторыі,
магістр гістарычных навук

2010 г.

Вучэбная праграма складзена на аснове вучэбнай праграмы «Палеаграфія» для спецыяльнасці 1-21 03 01 «Гісторыя (па кірунках)» 1-21 03 01 «Гісторыя (па кірунках)», кірунак спецыяльнасці: 1-21 03 01-01 «Гісторыя (айчынная і ўсеагульная)» (дата зацвярджэння _____ 2010 г., рэгістрацыйны № УД-_____/баз.) у адпаведнасці з пп. 6.1., 6.8. – 6.10. «Парадка распрацоўкі, зацвярджэння і рэгістрацыі вучэбных праграм для першай ступені вышэйшай адукацыі».

Разгледжана і рэкамендавана да зацвярджэння ў якасці вучэбнай праграмы на пасяджэнні кафедры айчыннай і ўсеагульнай гісторыі.

_____, № пратакола _____.

Загачык кафедры
айчыннай і ўсеагульнай гісторыі

_____ Д.У. Дук

Разгледжана і рэкамендавана да зацвярджэння метадычнай камісіяй гісторыка-філалагічнага факультэта.

_____, № пратакола _____.

Старшыня

_____ І.Г. Лебедзева

Адобрана і рэкамендавана да зацвярджэння Навукова-метадычным саветам
УА «ПДУ»

_____, № пратакола _____.

Старшыня

_____ В.В Булах

ЗМЕСТ

1. ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА	3
2. ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛА.....	5
3. ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА.....	7
3.1. Семінарскія заняткі.	7
3.2. Спіс рэкамендуемай літаратуры.	8
Асноўная.....	8
Даследаванні і дапаможнікі.....	8
Факсімільныя выданні і асобныя ілюстрацыі	8
Дадатковая.....	8
4.3. Прыкладныя тэставыя заданні (узор).....	10
3.3. Прыкладны спіс пытанняў да іспыту.	11
4. ПРАТАКОЛ УЗГАДНЕННЯ ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ З ІНШЫМІ ДЫСЦЫПЛІНАМІ СПЕЦЫЯЛЬНАСЦІ.....	12

1. ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

«Палеаграфія» уяўляе сабой вучэбную дысцыпліну, прысвечаную разгляду гісторыі ўзнікнення, развіцця, пашырэння і вывучэння пісьма.

Палеаграфія – навука, якая займаецца вывучэннем узнікнення, пашырэння і развіцця пісьма. Працяглы час яна мела статус дапаможнай гістарычнай дысцыпліны, вырашаючы вузкае кола практычных задач па вызначэнню аўтарства, часу, месца стварэння і аўтэнтычнасці тэкста. У яе рамках разглядаліся не толькі пытанні вывучэння графічнага боку пісьма, але і даследаваліся вадзяныя знакі, кніжная мініяцюра, пераплёт рукапісаў, сістэмы тайнапісу, пытанні летаблічэння і перавода дат, вырабу кнігі-кодэкса і г.д. На сённяшні дзень адбываецца звужэнне прадмету палеаграфіі да пытанняў графічнага боку пісьма, а іншыя праблемы разглядаюцца ў межах іншых дысцыплін – філіграналогіі, кадзікалогіі, іконаграфіі і інш. Аднак працэс гэты не завершаны, маюцца найноўшыя вучэбныя выданні, выкананыя ў традыцыйным ключы. Улічваючы гэта, а таксама тое, што «Палеаграфія» як вучэбная дысцыпліна зарыентавана не толькі на засваенне тэарэтычнага матэрыяла, але і на развіццё практычных навыкаў і ўменняў працы з рукапісамі, у вучэбны курс «Палеаграфіі» уключаны таксама асновы філіграналогіі, кадзікалогіі і г.д. пры падкрэслванні сучасных тэндэнцый адносна вызначэння прадмета палеаграфіі як навуковай дысцыпліны.

«Палеаграфія» як вучэбная дысцыпліна цесна звязана з «Гісторыяй Беларусі», «Гісторыяй Расіі і Украіны», «Крыніцазнаўствам гісторыі Беларусі», «Дапаможнымі гістарычнымі дысцыплінамі». Сувязі носяць розны характар. У межах «Палеаграфіі» чытаюцца тэксты гістарычных крыніц, якія студэнты вывучаюць на «Гісторыі Беларусі», «Гісторыі Расіі і Украіны» і «Крыніцазнаўстве гісторыі Беларусі»; закранаюцца пытанні летаблічэння, надпісаў на камянях, што складае прадмет гістарычнай храналогіі, эпиграфікі, якія вывучаюцца студэнтамі на занятках па прадмеце «Дапаможныя гістарычныя дысцыпліны»; разглядаецца гісторыя палеаграфіі ў кантэксце гістарыяграфіі гісторыі Беларусі.

Мэта выкладання і вывучэння дысцыпліны «Палеаграфія» – праз засваенне і асэнсаванне вучэбнага матэрыяла спрыяць фарміраванню ў студэнтаў сацыяльна-прафесійнай кампетэнтнасці, якая дазваляе спалучыць акадэмічныя, сацыяльна-асабовыя і прафесійныя кампетэнцыі для вырашэння задач у прафесійнай і сацыяльнай сферах. Студэнт павінен валодаць наступнымі **кампетэнцыямі**:

– *акадэмічнымі*:

- валодаць базавымі навукова-тэарэтычнымі ведамі па палеаграфіі і выкарыстоўваць іх для вырашэння тэарэтычных і практычных задач;
- валодаць сістэмным і параўнальным аналізам;
- валодаць даследчыцкімі навыкамі;
- умець працаваць самастойна;
- валодаць міждысцыплінарным падыходам пры вырашэнні задач;

– *сацыяльна-асабовымі*:

- быць здольным да сацыяльнага ўзаемадзеяння;
- валодаць здольнасцю да міжасабовых камунікацый;
- быць здольным да крытыкі і самакрытыкі;
- умець працаваць у калектыве;
- быць здольным да самастойнага навучання;
- умець фарміраваць уласнае меркаванне;
- быць здольным выкарыстоўваць атрыманыя веды;

– *прафесійнымі*:

- фармуліраваць і вырашаць задачы, узнікшыя ў працэсе навукова-даследчай і вучэбнай дзейнасці;

- выкарыстоўваць неабходныя метады даследавання зыходзячы з патрэб канкрэтнай сітуацыі;
- валодаць сучаснымі электроннымі рэсурсамі і камп'ютэрнымі сродкамі пошука інфармацыі;
- мець навыкі працы з камп'ютэрам;
- дыялектычна мысліць і аргументаваць свой пункт погляду, аналізаваць факты.

Прыярытэтным з'яўляецца фарміраванне і развіццё ўмення працаваць самастойна, развіццё ўмення працаваць з гістарычнымі крыніцамі, спецыяльнай (манаграфічнай і даведачнай) літаратурай.

Задачы выкладання і вывучэння дысцыпліны:

- вызначэнне ролі і месца палеаграфіі ў сістэме гістарычных навук;
- вызначэнне і вывучэнне асноўных заканамернасцяў развіцця пісьма;
- развіццё ўменняў выкарыстання міждысцыплінарных сувязяў праз актуалізацыю ведаў і ўменняў па сумежных дысцыплінах (гісторыі Беларусі, гісторыі беларускай літаратуры, крыніцазнаўству гісторыі Беларусі, спецыяльных гістарычных дысцыплінах);
- фарміраванне ўмення чытання кірылічных рукапісаў XI – XVIII стагоддзяў;
- фарміраванне навыкаў вызначэння храналагічнай і тапалагічнай даты рукапісаў, атрыбуцыі рукапісаў, устанаўлення аўтэнтычнасці рукапісаў;
- азнаямленне з метадыкай палеаграфічнага даследавання.

Выпускнік павінен:

– ведаць:

- асноўныя тэндэнцыі развіцця пісьма;
- асаблівасці развіцця і пашырэння пісьма, яго відаў, тыпаў, разнавіднасцяў на Беларусі;
- спецыяльную тэрміналогію;
- асноўныя факты (падзеі, храналогію, персаналіі) з гісторыі пісьма і з гісторыі палеаграфіі;

– умець:

- чытаць рукапісныя кірылічныя тэксты XI – XVIII стагоддзяў;
- працаваць з рукапіснымі кірылічнымі тэкстамі XI – XVIII стагоддзяў, уключаючы пытанні датавання, вызначэння месца стварэння і аўтэнтычнасці рукапісу, і спецыяльнай літаратурай.

У ліку **педагагічных метадык і тэхналогій**, што спрыяюць актывізацыі пазнавальнай творчай дзейнасці студэнтаў і набыццю імі вопыту самастойнага вырашэння задач, прапануецца выкарыстоўваць тэхналогію праблемна-модульнага навучання.

Пры **дыягностыцы сфарміраванасці кампетэнцый** выкарыстоўваюцца наступныя галоўныя сродкі: крытэрыяльна-арыентаваныя тэсты, праверачныя работы і інш. Ацэнка вучэбных дасягненняў студэнтаў па «Палеаграфіі» ажыццяўляецца па дзесяцібальнай шкале. Для ацэнкі вучэбных дасягненняў студэнтаў выкарыстоўваюцца крытэрыі, зацверджаныя Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь.

2. ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛА

ТЭМА І ЗМЕСТ ЛЕКЦЫІ	Колькасць гадзін
<p>1. ПАЛЕАГРАФІЯ ў СІСТЭМЕ ГІСТАРЫЧНЫХ НАВУК.</p> <p>1.1. Прадмет, мэта і задачы палеаграфіі: эвалюцыя поглядаў. Палеаграфія як гістарычная навука. Прадмет палеаграфіі. Мэта і задачы палеаграфіі.</p> <p>1.2. Месца палеаграфіі ў сістэме гістарычных навук. Сувязі палеаграфіі з іншымі спецыяльнымі гістарычнымі дысцыплінамі і навукамі. Сістэма гістарычных навук. Паняцце спецыяльных гістарычных дысцыплін. Палеаграфія як спецыяльная гістарычная дысцыпліна. Берасталогія і папіралогія. Палеаграфія і сумежныя дысцыпліны: філіграналогія, эпіграфіка, кадзікалогія. Сувязі палеаграфіі з дыпламатыкай, гістарычнай храналогіяй, гістарычнай метралогіяй, геральдыкай, нумізматыкай. Палеаграфія і іканаграфія, гісторыя мастацтва. Сувязі палеаграфіі і гісторыка-філалагічных дысцыплін (тэксталогія, гісторыя мовы і г.д.). Палеаграфія і крыніцазнаўства.</p> <p>1.3. Метады палеаграфіі. Асноўны метады палеаграфіі. Спецыяльныя метады палеаграфіі.</p>	1
<p>2. СТАНАЎЛЕННЕ ПАЛЕАГРАФІІ ЯК НАВУКОВАЙ ДЫСЦЫПЛІНЫ. ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСКАЙ ПАЛЕАГРАФІІ</p> <p>2.1. Станаўленне палеаграфіі як навуковай дысцыпліны.</p> <p>2.2. Гісторыя беларускай палеаграфіі: практычная палеаграфія.</p> <p>2.3. Гісторыя беларускай палеаграфіі: навуковая палеаграфія. А.М. Аленин. І.М. Каманін. І.А. Сабалеўскі. В.М. Шчэпкін. Я.Ф. Карскі. С.Я. Куль-Сяльверстава. А.І. Груша.</p>	1
<p>3. КІРЫЛІЧНЫ АЛФАВІТ. ЛІЧБАВАЯ КІРЫЛІЧНАЯ СІСТЭМА ўСХОДНІХ СЛАВЯН</p> <p>3.1. Кірылічны алфавіт</p> <p>3.2. Лічбавая кірылічная сістэма ўсходніх славян</p>	1
<p>4. КІРЫЛІЧНАЕ ПІСЬМО XI –XVII стагоддзяў на Беларусі</p> <p>4.1. Кірылічнае пісьмо XI – другой трэці XIV стагоддзя на Беларусі. Устаў як графічны від пісьма.</p> <p>4.2. Кірылічнае пісьмо апошняй трэці XIV – першай паловы XVI стагоддзя на Беларусі. Устаў. Паўустаў як графічны від пісьма. Скораспіс як графічны від пісьма.</p>	2

<p>4.3. Кірылічнае пісьмо другой паловы XVI – XVII стагоддзя на Беларусі.</p>	
<p>5. ТАЙНАПІС</p> <p>5.1. Паняцце і прызначэнне тайнапісу. 5.2. Сістэмы тайнапісу. Сістэма чужых пісьмён. Сістэма змененых знакаў. Падліковая сістэма: лічбавы, апісальны, значковы разрады. Акраверш. Вязь у якасці тайнапісу. Іншыя сістэмы тайнапісу.</p>	1
<p>6. МАТЭРЫЯЛ І ПРЫЛАДЫ ДЛЯ ПІСЬМА</p> <p>6.1. Пергамін і папера як матэрыялы для пісьма. Тэхналогія вырабу. 6.2. Прылады для пісьма старажытных пісцоў. 6.3. Фарматы паперы. 6.4. Філіграні. Філігрань і вадзяны знак. Панцюзы і вяржэры. Філіграні прывазной і айчыннай паперы.</p>	1
<p>7. УПРЫГОЖАННІ Ў РУКАПІСНЫХ КНІГАХ</p> <p>7.1. Застаўкі, ініцыялы, канцоўкі, маргіналіі. 7.2. Арнамент. Паняцце арнаменту. Асаблівасці розных стыляў арнаменту. Старавізантыйскі, тэраталагічны, неавізантыйскі, балканскі, старадрукаваны, паморскі стылі арнаменту. Арнаменты барока, ампір, ракако. 7.3. Мініяцюра. Паняцце мініяцюры. Тэматыка мініяцюр. Каляровая гама. Ліцавыя рукапісы. Радзівілаўскі летапіс.</p>	1
<p>Усяго за семестр:</p>	8

3. ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

3.1. Семінарскія заняткі.

Нумар тэмы, занятка	ТЭМА І ЗМЕСТ СЕМІНАРСКІХ ЗАНЯТКАЎ	Колькасць гадзін
1.	Устаў як графічны тып пісьма.	1
2.	Паўустаў як графічны тып пісьма.	1
3.	Скорапіс як графічны тып пісьма.	2
Усяго за семестр:		4

3.2. Спіс рэкамендуемай літаратуры.

Асноўная

Даследаванні і дапаможнікі

1. Гісторыя беларускай кнігі. У 2 т. Т. 1. Кніжная культура Вялікага Княства Літоўскага / М.В. Нікалаеў; навук. рэд.: В.В. Антонаў, А.І. Мальдзіс. – Мн.: БелЭн, 2009.
2. Груша, А.І. Беларуская кірылічная палеаграфія: вучэб. дапам. для студэнтаў гіст. фак. / А.І. Груша. – Мн.: БДУ, 2006.
3. Калечыц, І.Л. Дапаможныя гістарычныя дысцыпліны: вучэб.-метад. дапам. / І.Л. Калечыц. – 2-е выд. – Мн.: БДПУ, 2009.
4. Куль-Сяльверстава, С.Я. Беларуская палеаграфія: Навучальны дапаможнік па аднайменнаму курсу / С.Я. Куль-Сяльверстава. – Гродна, 1996.
5. Ячмянёва, І.М. Беларуская палеаграфія: дапам. / І.М. Ячмянёва. – Магілёў: МДУ імя А.А. Куляшова, 2007.

Факсімільныя выданні і асобныя ілюстрацыі

6. Друцк летапісны. Друцкае евангелле. – Мн.: БелЭн, 2001.
7. Метрыка Вялікага Княства Літоўскага: Кніга 28 (1522 – 1552). Кніга запісаў 28 / падрыхт. В. Мянжынскі, У. Свяжынскі. – Мн., 2000.
8. Метрыка Вялікага Княства Літоўскага: Кніга 44: Кніга запісаў 44 (1559 – 1566) / падрыхт. А.І. Груша. – Мн., 2001.
9. Метрыка Вялікага Княства Літоўскага: Кніга 43 (1523 – 1560). Кніга запісаў 43 (копія канца XVI ст.) / падрыхт. В.С. Мянжынскі. – Мн., 2003.
10. Перапіс войска Вялікага княства Літоўскага 1528 г. Метрыка Вялікага княства Літоўскага. Кніга 523. Кніга публічных спраў 1 / падрыхт. А.І. Груша, М.А. Вайтовіч, М.Ф. Спірыдонаў. – Мн., 2003.
11. Полоцкие грамоты XIII – начала XVI вв. Ч. 1. / сост. А.Л. Хорошкевич. – М., 1977.
12. Саверчанка, І. Aurea mediocritas. Кніжна-пісьмовая культура Беларусі: Адраджэнне і ранняе барока / І. Саверчанка. – Мн.: Тэхналогія, 1998.
13. Смоленские грамоты XIII –XIV вв. – М.: АН СССР, 1963.
14. Тураў. Тураўскае евангелле. – Мн.: БелЭн, 2004.

Дадатковая

15. Айплатов, Г.Н. Русская палеография: Учеб. пособие / Г.Н. Айплатов, А.Г. Иванов. – М.: Логос, 344 с.
16. Беляев, И.С. Практический курс изучения древней русской скорописи для чтения рукописей XV – XVIII столетий / И.С. Беляев. – М.: Синодальная типография, 1907.
17. Беляев, И.С. Практический курс изучения древней русской скорописи для чтения рукописей XV – XVIII столетий / И.С. Беляев. – М., 1907.
18. Груша, А. Рэлігія – мова – пісьмо: пра сутнасць устава і паўустава XI – першай паловы XVI ст. / А.І. Груша // Беларускі гістарычны часопіс. – 2007. – № 9. – С. 23-33.
19. Груша, А.І. Канцэлярыя Вялікага княства Літоўскага 40-х гадоў XV – першай паловы XVI ст. / А.І. Груша. – Мн.: Бел. навука, 2006. – 215 с.
20. Жуковская, Л.П. Развитие славяно-русской палеографии (В дореволюционной России и в СССР) / Л.П. Жуковская. – М., 1963.

21. Истрин, В.А. 1100 лет славянской азбуке. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Наука, 1988.
22. Карский, Е.Ф. Образцы славянского кирилловского письма с X по XVIII век / Е.Ф. Карский. – Варшава: Тип. Варш. учеб. окр., 1901.
23. Карский, Е.Ф. Славянская кирилловская палеография/ Е.Ф. Карский. – М., 1979.
24. Клышка А. Францыск Скарына, альбо як да нас прыйшла кніга. – Мн.: Юнацтва, 1983.
25. Кульбакин, С.М., Славянская палеография / С.М. Кульбакин. – Белград, 2008.
26. Леонтьева, Г.А. Вспомогательные исторические дисциплины: Учебник для вузов. – М.: Владос, 2003.
27. Леонтьева, Г.А. Ключи к тайнам Клио: Палеография. Метрология. Хронология. Геральдика. Нумизматика. Ономастика. Генеалогия. – М.: Просвещение, 1994.
28. Лявонцьева С. Масацкае афармленне веткаўскіх рукапісных кніг XVIII ст. / С. Лявонцева // Беларускі гістарычны часопіс. – 2007. – № 4. – С. 22-31.
29. Лявонцьева С. Масацкае афармленне веткаўскіх рукапісных кніг XIX – пачатку XX ст. / С. Лявонцева // Беларускі гістарычны часопіс. – 2008. – № 9. – С. 26-35.
30. Муравьев, А.В.. Палеография. Сборник снимков с русского письма XI –XVIII вв. / А.В. Муравьев. – М.: Изд-во Московского университета, 1963.
31. Сахаров, И.П. Образцы древней письменности / И.П. Сахаров. – СПб.: Издатель Н.А. Шигин, 1891.
32. Сборник снимков с русского письма XIII – XVIII вв. – М., 1908.
33. Соболевский, А.И. Славяно-русская палеография. – СПб., 1908.
34. Срезневский, И.И. Славяно-русская палеография XI – XIV вв. / И.И. Срезневский. – СПб., 1885.
35. Тихомиров, М.Н. Русская палеография / М.Н. Тихомиров, А.В. Муравьев // [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.opentextnn.ru/history/paleography/tihomirov/>.
36. Черепнин, Л.В. Русская палеография / Л.В. Черепнин. – М., 1956.
37. Щепкин, В.Н. Русская палеография / В.Н. Щепкин. – М.: Наука, 1967.

4.3. Прыкладныя тэставыя заданні (узор).

1. Прыклад тэставага задання на выбар аднаго варыянту адказа.

Палеаграфія – гэта:

1. старажытны рукапіс;
2. гістарычная крыніца;
3. спецыяльная гістарычная дысцыпліна;
4. прылада для пісьма.

2. Прыклад тэставага задання на выбар некалькіх варыянтаў адказа.

«Бацькамі» палеаграфіі могуць лічыцца:

1. Жан Мабільён;
2. Бернар Клервоскі;
3. Бернар дэ Манфакон;
4. Ігнацій Лайола.

3. Прыклад тэставага задання на суаднясенне элементаў.

Суаднясіце назву і вызначэнне дысцыпліны

1. філіграналогія	А. вывучае тэксты на папірусе;
2. кадзікалогія	Б. вывучае надпісы на цвёрдым матэрыяле;
3. берасталогія	В. вывучае надпісы на берасце;
4. эпіграфіка	Г. вывучае кнігу-кодэкс;
5. папіралогія	Д. вывучае вадзяныя знакі паперы;

4. Прыклад тэставага задання на вызначэнне паслядоўнасці элементаў.

Вызначыце паслядоўнасць падзей:

1. вылучэнне дыпламатыкі ў асобную дысцыпліну;
2. вылучэнне палеаграфіі ў асобную дысцыпліну;
3. вылучэнне філіграналогіі ў асобную дысцыпліну.

5. Прыклад тэставага задання на вызначэнне элемента:

Старажытнейшая кніга, створаная на беларускіх землях – гэта:

6. Прыклад тэставага задання на запаўненне пропускаў у тэксце.

Запоўніце пропуск:

графічныя віды пісьма змяняліся ў наступнай паслядоўнасці: устаў, ..., скорапіс.

3.3. Прыкладны спіс пытанняў да іспыту.

1. Палеаграфія як спецыяльная гістарычная дысцыпліна. Прадмет і задачы палеаграфіі
2. Палеаграфія ў сістэме гістарычных навук. Метады палеаграфіі
3. Станаўленне палеаграфіі як навуковай дысцыпліны
4. Гісторыя беларускай палеаграфіі
5. Папірус як матэрыял для пісьма. Берасцяныя граматы. Помнікі эпиграфікі
6. Пергамін як матэрыял для пісьма
7. Прылады для пісьма старажытных піскоў
8. Чарнілы: асаблівасці прыгатавання і састаў
9. Трансфармацыя формы кнігі. Кніга-кодэкс
10. Тэхналогія вырабу рукапіснай кнігі-кодэкса
11. Фарматы і пераплёты рукапісаў
12. З’яўленне і распаўсюджванне паперы
13. Тэхналогія вырабу паперы
14. Узнікненне пісьменства ва ўсходніх славян
15. Кірыліцкая азбука
16. Узнікненне беларускага пісьменства
17. Лацінскае і арабскае пісьмо ў гісторыі Беларусі
18. Устаў як графічны від пісьма
19. З’яўленне і асаблівасці паўустава як графічнага віду пісьма
20. Прычыны з’яўлення і асаблівасці скорапісу як графічнага віду пісьма
21. Вязь як дэкаратыўнае пісьмо
22. Абзначэнне лічбаў літарамі кірыліцы
23. Перавод дат. Летазлічэнне
24. Датаванне рукапісаў
25. Тайнапіс
26. Аздабленне рукапісаў: застаўкі, ініцыялы, канцоўкі, упрыгожанні на палях, арнамент
27. Мініяцюра як гістарычная крыніца
28. Адметнасці старавізантыйскага, тэраталагічнага, новавізантыйскага і балканскага стыляў арнамента
29. Старадрукаваны і барочны арнамент. Паморскі стыль. Ракако і ампір.
30. Філіграні
31. Першыя друкаваныя кнігі
32. Узнікненне кнігадрукавання на Беларусі
33. Кніжная прадукцыя і дзелавая дакументацыя на Беларусі ў XI – другой трэці XIV ст.
34. Кніжная прадукцыя і дзелавая дакументацыя на Беларусі ў апошняй трэці XIV – XVII ст.

4. ПРАТАКОЛ УЗГАДНЕННЯ ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ З ІНШЫМІ ДЫСЦЫПЛІНАМІ СПЕЦЫЯЛЬНАСЦІ

Назва дысцыпліны, з якой патрабуецца ўзгадненне	Назва кафедры	Прапановы аб зменах у змесце вучэбнай праграмы па вывучаемай дысцыпліне	Прынятае рашэнне (№ пратакола, дата)
Гісторыя Беларусі	Кафедра айчыннай і ўсеагульнай гісторыі		
Крыніцазнаўства гісторыі Беларусі	Кафедра айчыннай і ўсеагульнай гісторыі		
Гісторыя Расіі і Украіны	Кафедра айчыннай і ўсеагульнай гісторыі		
Дапаможныя гістарычныя дысцыпліны	Кафедра айчыннай і ўсеагульнай гісторыі		